

Вили Харизанова: Биологичната растителна защита и интегрираната растителна защита „работят“ в полза на природата, а не против нея и се вписват във визията за бъдещето на земеделието

Автор(и): Нора Иванова, Редактор Растителна Защита /РЗ/

Дата: 04.05.2023 Брой: 5/2023

Интервю с проф. д-р Вили Харизанова, декан на Факултета по растителна защита и агроекология към Аграрния университет в Пловдив

Историята на обучението по растителна защита в България е тясно свързано с историята и развитието на агрономическото образование у нас.

В началото първият Агрономически факултет, създаден с Указ №7 през 1909 г., е част от Софийския университет и първият му декан е проф. Янаки Моллов, който едновременно с преподавателската си дейност изпълнява и отговорната задача – министър на земеделието.

Решаваща роля за изграждането на Агрономическия факултет на университетско ниво изиграва д-р Димитър Атанасов, който успява да набави липсващите средства за построяване на самостоятелна сграда, за оборудване на фитопатологична лаборатория, оранжерия, лаборатория по растениевъдство, книги и специализации. Така за кратко време в България се създават благоприятни условия за успешна наука: база, фитопатологична лаборатория на световно ниво, квалифицирани професори и учебници. Тези усилия дават тласък за по-нататъшно дефиниране на специалността Растителна защита и първият випуск студенти са приети през учебната 1950-1951 година. В специалността се обособяват и две самостоятелни катедри – ентомология и фитопатология.

На 4 юни 1975 г. специалност "Растителна защита" е пребазирана от - София във ВСИ в Пловдив. С постановление №27/1.09.1983 г./ във ВСИ е създаден Факултет по защита на растенията и почвата с декан проф. Добри Буров. През 1991 г. се разкрива втора специалност – Агроекология, и факултетът се преиминува във Факултет по растителна защита и агроекология.

- Проф. Харизанова, от разкриването на факултета по растителна защита преди 40 години в Пловдив до ден днешен вие залагате на концепцията за съчетаване на растителна защита с опазване на околната среда и по-конкретно на почвата. Този концепция ли прави толкова успешен, търсен и желан факултета, на който вие сте декан?

Със сигурност това е една от причините. Ръководството на Факултета винаги се е водило от разбирането за тясната връзка между растителната защита и околната среда. Замърсяването на почвата и водата с пестициди, унищожаването на полезните видове насекоми, включително опрашители, както и нарушаване на природното равновесие са сред възможните негативни ефекти върху околната среда от прилагането на растителна защита. Фактът, че разполагаме със специалисти в тези две области ни дава възможност да подготвяме специалисти по растителна защита, които да прилагат съвременни методи и средства при опазване на културите, зачитайки факторите на природното регулиране и от друга страна – еколози, които са добре запознати с възможностите за ограничаване на вредното въздействие на земеделските практики и на растителната защита.

В този смисъл, може да се каже, че Факултетът предлага уникално обучение в тези две специалности.

- В самото начало от създаването на специалност Растителна защита през 1951 г. има две катедри– катедра по ентомология и катедра по фитопатология. Още тогава към катедрата по ентомология се създава дисциплината биологична борба, а към катедра фитопатология – имунитет на растенията. Каква е ролята в съвременната растителна защита на биологичната борба и смятате ли, че интегрираната растителна защита е бъдещето за гарантиране на растителното здраве?

Биологичната растителна защита има повече от 2000 години история, но след широкото навлизане на синтетичните химически пестициди след Втората световна война до към края на миналия век, тя беше позабравена в повечето страни на Европа. В България обаче т.нар. биологична борба се прилагаше масово до 1990 г. За съжаление, когато останалите европейски държави започнаха масово производство на биоагенти, при нас не беше останала и една биологична лаборатория. Имахме опитни специалисти както в производството, така и в приложението на биоагенти при различни полски и трайни култури. Но като учебна дисциплина, Биологичната борба, по-късно преименувана на **Биологична растителна защита**, се изучава без прекъсване от студентите от всички специалности във Факултета. Водещите преподаватели проф. Ангел Харизанов, проф. Троя Бабрикова, за кратко и проф. Венелин Пелов, са развивали дисциплината, написали са учебници и книги, създали са учебни пособия и всичко необходимо, за да получават студентите ни най-добрата подготовка.

За разлика от Биологичната растителна защита, концепцията за **Интегрираната растителна защита** е много по-млада, възникнала през 60-години на миналия век в отговор на проявените вече недостатъци на химичната борба. Историята ѝ е кратка, но относно бъдещето ѝ не трябва да има никакви съмнения. По дефиниция интегрираната растителна защита обединява всички познати методи за контрол на неприятели, болести и плевели, а биологичният метод е сред най-съществените елементи от всяка програма за интегрирана растителна защита.

Към днешна дата Европа има стратегия как да намали замърсяването на околната среда, загубата на биоразнообразие и вредния ефект върху климата чрез промени в системите на земеделие и в растителната защита, като основна роля е отредена на интегрирана растителна защита.

По същество, биологичната растителна защита и интегрираната растителна защита „работят“ в полза и на природата, а не против нея и се вписват във визията за бъдещето на земеделието.

- В Европа стартира третата "зелена" революция, която включва радикални промени във философията на растителната защита. Целта е постигане на висок здравен статус на растениевъдното производство в неустойчива, силно динамична климатична и фитосанитарна среда. Какъв е научният, технологичният и продуктов инструментариум на фона на строгия регулаторен режим за употребата на пестициди, за управление на рисковете, за формиране на друго ниво на информираност и дефиниране на адекватни експертни решения?

Много точно определяте промените, които ще настъпят във философията на растителната защита – радикални. От растителна защита, насочена единствено към директно унищожаване на даден вредител, към растителна защита, в която това е последната цел. Растителната защита става компонент в по-широката концепция за растителното здраве, в която се включват здравето на почвата, в която ще засеем семето, комплексът от микроорганизми и хранителни вещества в тази почва, характеристиките на семето, включително устойчивост или поне толерантност към икономически важни болести и неприятели, прилагане на нови земеделски практики при отглеждане на растенията, като интеркропинг, култури-капани, ивици от цъфтящи растения, мулчиране и др., които поощряват полезните организми и действат отблъскващо или потискащо на вредни. Като добавим възможностите, които предоставя дигитализацията на процесите - интернет, дистанционни методи за наблюдение, иновативните средства за управление на плътността на неприятели и болести без непременно да ги унищожават - това са само малка част от технологичния и продуктов инструментариум, както се изразявате Вие, с помощта на които бихме могли да постигнем заложените в Стратегията цели. Въпрос на време е тези нови продукти и технологии да навлязат широко в практиката, но за целта трябва много по-интензивно да се работи на национално ниво за повишаване на информираността на земеделските производители за промените, които ще се случват и за новостите в растителната защита. Посоката е ясна. За успешно земеделие е нужно тясно сътрудничество в триъгълника на знанието: наука- образование – бизнес и държавна администрация. Създаването на съответния експертен капацитет от добре подготвени специалисти, които да работят в тясно сътрудничество с учените, с университетското образование и с браншови организации на производители, преработватели и търговци.

Като образователна институция, ние изпълняваме нашата задача – да подготвяме младите специалисти в духа на тази нова философия.

- През 2013 г. е създаден Център за интегрирано управление на болести по растенията към Факултета по растителна защита и агроекология. С какво точно се занимава този център и може ли да бъде ползван както от студенти, така и от преподаватели и производители?

Официално Центърът е открит на 20 май 2014 г. Центърът предлага съвременна система за растителна защита в помощ на земеделските производители в страната. Използваните методи включват прогнозиране развитието на болести и неприятели по растенията на база метеорологични данни и математически модели с достъп в интернет, провеждане на полски и лабораторни изследвания за решаване на важни в практиката проблеми. Резултатите са достъпни в интернет среда и достигат бързо до заинтересованите. Те са полезни не само за преподавателите, за докторантите и студентите на Аграрния университет, но и за земеделските производители.

- Трансформирането на ВСИ в университет в началото на новото хилядолетие съвпада и с хармонизирането на Европейските системи за висше образование. Това наложи създаването на нови курсове, модули и специалности, които да отговарят на европейските изисквания за качество и трансфер на знания. От 2016 г. специалността “Растителна защита” е на 1-во място в рейтинговата система на университетите в България. На какво се дължи този огромен интерес към вашия факултет? Търсено ли е вашето обучение и от чуждестранни студенти?

Интересът към специалностите в направление Растителна защита е продиктуван най-вече от потребността от специалисти с такъв профил. Земеделието има нужда от знаещи лекари на растенията. Важността на този тип специалисти в световен мащаб нараства успоредно с все по-масово налагане на концепцията за устойчиво развитие на земеделието, при което растителната защита **не трябва да вреди на околната среда.**

Признанието и първото място в професионалното направление Растителна защита са закономерен резултат от отлична работа на много нива. Стъпили на добрите традиции, които наследихме от първите преподаватели във Факултета, поддържаме високото ниво на бакалавърска, магистърски и докторска програми по растителна защита в тясно сътрудничеството с чуждестранни водещи университети в рамките на програми като Темпус, Еразъм, Хоризонт и др.. Първата в България и засега

единствена съвместна магистърска програма в областта на растителната защита, която се предлага и на английски език, е акредитирана в Аграрния университет. Това е магистърската програма **Plant medicine**, която е еднаква за 12 европейски университета. В рамките на друг международен проект беше разработена и предстои да бъде акредитирана докторска програма, отново обща за 10 европейски университета – „**Растително здраве в условията на устойчиво земеделие**“. Нашият Факултет е пръв и по отношение на предлагане на бакалавърска програма за растителна защита на английски език, в която вече дипломирахме 10 бакалаври от Южноафриканската република.

Факултетът разполага с кадрови потенциал, специализиран в професионалното направление Растителна защита, тесни специалисти по ентомология, фитопатология, нематология, хербология и др. научни области, какъвто има в малко европейски университети. Освен отличната и модерно оборудвана лабораторна база, в която студентите провеждат практическите си упражнения, друго изключително предимство в обучението, което предлагаме, е учебно-опитната и внедрителска база на университета. А благодарение на тясното ни сътрудничество с бизнеса, осигуряваме на студентите си преддипломен стаж в реална работна среда.

Аграрният университет в Пловдив и компанията „SGS България“ обединяват усилия за изпитване на продукти за растителна защита

- Важно звено в структурата на Аграрния университет е и Центърът за биологично изпитване, където се извършват различни експертизи в областта на растителната защита. През 2021 г. Аграрният университет в Пловдив подписа договор с компанията СЖС България ЕООД в направление за биологично изпитване на продукти за растителна защита. От какво значение е тази колаборация и може ли да я приемем като истински напредък в отношенията наука-бизнес в България?

Центърът за биологично изпитване е създаден с решение на Академичния съвет на АУ от 14.03.2012 г. През периода 2012-2014 г. бяха подготвени всички необходими документи и осигурени оборудване и обзавеждане, задължителни за одобряване на бази за физически и юридически лица. От януари 2015 г. ЦБИ получи Сертификат за извършване на биологично изпитване на продукти за растителна защита на територията на Република България. ЦБИ извършва и редица платени експертизи в областта на растителната защита, като анализи за установяване на здравно състояние на посевен и посадъчен

материал, изследване на растителни материали и стоки от растителен произход, на почва, физиологичен статус на вегетиращи растения, идентификация на вредители и др.

Центърът разполага с най-квалифицираните кадри в областта на растителната защита, гарантиращи качество при провеждане на опити в съответствие с Добрата експериментална практика.

През 2021 г. Аграрен Университет – Пловдив подписа договор с компанията СЖС България ЕООД в направлението за биологично изпитване на продуктите за растителна защита. СЖС разполага с 3 опитни станции в страната. Колаборацията с швейцарската компания позволява на АУ-Пловдив да обхване основните култури в различните райони в България. Сертификатът на базата е удължен до 2027 г. като разширява обхвата си с трайни насаждения, полски, зеленчукови и оранжерийни култури. Всички съвместни дейности се извършвани по съответните методики, при стриктното изпълнение на нормативните документи за биологично изпитване на продукти за растителна защита.

Благодарим Ви за интервюто

Вили Харизанова е професор по ентомология и декан на Факултета по растителна защита и агроекология в Аграрен университет – Пловдив. Завършва Английска езикова гимназия в родния си

Пловдив с медал и се готви за журналистическа кариера, когато съдбата се намесва и тя избира професията на агроном по растителна защита. През 1985 г. завършва специалност Растителна защита в АУ-Пловдив, следва докторантура в областта на растителната защита и повече от 30 години кариера като преподавател в катедра Ентомология в същия университет.

Благодарение на международни научи и образователни проекти, в които участва или ръководи, има шанс да се срещне с интересни хора от цял свят, да се запознае с различни подходи в земеделието, растителната защита, обучението на студенти, с различен светоглед и житейска философия.